

تحليل هفته

شماره: 496

(28 - 30 میزان 1404 هـ ش)

سفر امیرخان متقی به هند و تغییر در سیاست‌ها

این نشریه هفته‌وار، تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، اقتصادی، امنیتی و اجتماعی افغانستان و منطقه است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی تهیه و نشر می‌گردد.

آنچه درین شماره می خوانید:

- سفر امیرخان متقی به هند و تغییر در سیاست ها 3
- روابط تاریخی هند و افغانستان 4
- تغییر در سیاست هند نسبت به امارت اسلامی 4
- پایان سیاست «رصد و انتظار» هند پس از سفر امیرخان متقی 6
- نتیجه گیری 6
- پیشنهادات 7
- منابع 8

سفر امیرخان متقی به هند و تغییر در سیاست‌ها

مقدمه

هرچند هند و افغانستان با یکدیگر مرز مشترک زمینی ندارند، اما میان دو کشور پیوندی تاریخی وجود دارد که بر بنیاد مناسبات فرهنگی، تجاری و دیپلماتیک استوار است. در طول تاریخ، پاکستان همواره به این روابط با دیده سوءظن نگرسته و بخشی از سیاست خارجی خود را بر جلوگیری از نفوذ هند در افغانستان استوار ساخته است. اگر به روابط هند و افغانستان در یک نگاه کلی بنگریم، در دوره جنگ سرد به دلیل حضور دولت‌های طرفدار شوروی در افغانستان، روابط میان دو کشور نسبتاً خوب بود؛ علت آن نیز روابط نزدیک میان اتحاد جماهیر شوروی و هند بود. اما پس از آن که شوروی در افغانستان شکست خورد و حکومت داکتر نجیب‌الله سقوط کرد، تا دوره ایجاد نظام جمهوری در بیست سال گذشته، روابط میان دو کشور چندان مطلوب نبود؛ با این حال، در جریان همان بیست سال جمهوریت دوباره مناسبات میان هند و افغانستان به سطح مطلوب نزدیک شد.

در مورد همین روابط، نویسنده هندی «سری پتی ناراینن» می‌گوید:

«پس از تشکیل پاکستان، از سال ۱۹۴۷ تا ۱۹۹۲ میلادی، نفوذ هند در افغانستان بیشتر از نفوذ پاکستان بود. برای از میان بردن همین نفوذ و گسترش نقش خود در مسائل افغانستان، پاکستان در پی یافتن راهی بود که سرانجام آن را در قالب تحریک طالبان به دست آورد. اختلافات داخلی مجاهدین سبب شد تا پاکستان برای استقرار امارت اسلامی طالبان در افغانستان زمینه‌سازی کند. با روی کار آمدن امارت اسلامی، هند نیز از افغانستان عقب‌نشینی کرد، تمامی روابط خود را با کابل قطع نمود و امارت اسلامی را به حیث یک گروه تروریستی معرفی کرد».^۱

روابط میان امارت اسلامی و هند پس از یک وقفه طولانی، زمانی دوباره برقرار شد که توافق‌نامه دوحه میان امارت اسلامی و ایالات متحده آمریکا به امضا رسید و امارت اسلامی با سرعت در حال به دست گرفتن کنترل مناطق مختلف افغانستان بود. این پیشروی سریع امارت اسلامی باعث نگرانی هند گردید و این کشور تصمیم گرفت به شکل غیررسمی وارد گفتگو و تماس با امارت اسلامی شود. هند بر این باور بود که اگر امارت اسلامی بر سراسر افغانستان حاکم شود، باید یک بدیل برای تأمین و محافظت از منافع ملی هند در افغانستان وجود داشته باشد.

زمانی که امارت اسلامی بر تمام افغانستان مسلط شدند، هند در آغاز با احتیاط کامل عمل کرد و سپس به دیپلماسی کمک‌های بشردوستانه روی آورد و از همین رهگذر، نوعی تعامل محدود با امارت اسلامی را آغاز نمود. در ادامه، دهلی‌نو سفارت خود در کابل را تحت عنوان «تیم فنی و هماهنگی کمک‌های بشردوستانه»

دوباره فعال ساخت. سرانجام، زمانی که روز پنجشنبه نهم اکتوبر سال ۲۰۲۵ میلادی، وزیر خارجه امارت اسلامی، امیرخان متقی، به هند سفر کرد،^۲ دولت هند اعلام نمود که سفارت خود را در کابل برای هرگونه روابط دیپلماتیک رسمی بازگشایی خواهد کرد.^۳ این اقدام در واقع سرآغاز یک مرحله جدید در روابط دوجانبه است و تحلیل حاضر نیز دقیقاً بر همین موضوع متمرکز می‌شود.

روابط تاریخی هند و افغانستان

از منظر تاریخی، هند پس از کسب استقلال از بریتانیا، برای نخستین بار در سال ۱۹۵۰ میلادی با هدف تحکیم روابط سیاسی با افغانستان، «پیمان دوستی» با این کشور را امضا کرد. در جریان تهاجم اتحاد جماهیر شوروی به افغانستان، هند از شوروی حمایت نمود و در برابر مجاهدین افغان جانب اتحاد شوروی را گرفت.

از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۱ میلادی که امارت اسلامی بر افغانستان حاکم بود، هند به این دلیل که امارت اسلامی را گروهی پرورش یافته در پاکستان می‌دانست و بر این باور بود که پاکستان قصد دارد برای گروه‌های مسلح فعال در کشمیر، در سایه حاکمیت امارت اسلامی در افغانستان پناهگاه امن فراهم سازد، تمامی روابط و حمایت‌های دیپلماتیک خود را با افغانستان قطع کرد. به همین دلیل، در همان دوره از «جبهه متحد شمال» (ائتلاف شمال) حمایت می‌کرد.

وقتی در سال ۲۰۰۱ میلادی حکومت امارت اسلامی سقوط کرد، هند به سرعت روابط خود را با افغانستان بازسازی نمود؛ ابتدا سفارت خود را در کابل گشود و سپس در مزار شریف، جلال‌آباد، هرات و قندهار کنسولگری‌هایی را فعال ساخت و بار دیگر مناسبات دیپلماتیک خود را با افغانستان برقرار نمود.^۴ همچنین در سال ۲۰۱۱ میلادی، میان هند و دولت جمهوری اسلامی افغانستان «توافق نامه مشارکت استراتژیک» به امضا رسید که مطابق آن، دو کشور متعهد شدند در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، آموزشی و سایر بخش‌ها با یکدیگر همکاری‌های گسترده داشته باشند.^۵

تغییر در سیاست هند نسبت به امارت اسلامی

در ماه سپتامبر سال ۲۰۲۰ میلادی، وزیر امور خارجه هند، «جی شنکر»، برای نخستین بار از طریق ویدئو کنفرانس در نشست میان هیأت مذاکره‌کننده دولت افغانستان و امارت اسلامی در دوحه شرکت کرد.^۶ این اقدام نشان‌دهنده آن بود که گفتگو و تعامل با امارت اسلامی یک ضرورت برخاسته از منافع ملی هند است. پیش از سفر امیرخان متقی به هند، این کشور در قبال امارت اسلامی، سیاست «رصد و انتظار» (Watch and Wait Policy) را در پیش گرفته بود. به این سیاست، «صبر استراتژیک» نیز گفته می‌شود؛ به این معنا که هند در حال مطالعه سیاست‌های امارت اسلامی بود و پس از حصول اطمینان، درباره برقراری

روابط رسمی تصمیم خواهد گرفت. تا زمانی که در مورد سیاست‌ها و عملکرد امارت اسلامی اطمینان کامل حاصل نشده بود، هند دو نوع دیپلماسی را به صورت هم‌زمان به پیش می‌برد:

۱. دیپلماسی کمک‌های بشردوستانه: هند در سال ۲۰۲۱ میلادی به مردم افغانستان ۵۰ هزار تُن گندم کمک کرد، و در ماه دسمبر همان سال، ۱,۶ تُن دوا در نزدیکی شفاخانه اطفال ایندراگاندی ارسال نمود. همچنان پنج میلیون دوز واکسن کرونا برای جلوگیری از شیوع این بیماری اهدا کرد و به زلزله‌زدگان ولایت پکتیکا، ۲۷ تُن کمک‌های اضطراری شامل خیمه و کمپل نیز ارسال نمود. می‌توان گفت که دیپلماسی بشردوستانه هند در قبال امارت اسلامی مؤثر واقع شد و همین موضوع امارت اسلامی را به این سو متمایل ساخت که برای ایجاد روابط دوجانبه با هند زمینه همکاری فراهم شود. در نیمه سال ۲۰۲۲ میلادی، هند یک تیم تخنیکی را به کابل اعزام کرد تا کمک‌های بشری هند را با هماهنگی امارت اسلامی مدیریت کند؛ اما این تیم تخنیکی گه‌گاه با مقام‌های امارت اسلامی نیز دیدار می‌کرد و همین امر بر بهبود روابط دو کشور تأثیر مثبت گذاشت.

۲. دیپلماسی منطقه‌ای و چندجانبه: دومین سیاست اعلام‌نشده هند در قبال امارت اسلامی، دیپلماسی منطقه‌ای و چندجانبه بود. به این معنا که هند نمی‌خواست به تنهایی با امارت اسلامی تعامل نماید، بلکه ترجیح می‌داد همراه با کشورهای منطقه اقدام کند و با صدور مواضع مشترک، دیدگاه‌های خود را درباره امارت اسلامی مطرح سازد. در همین راستا، هند در نشست‌های مختلف منطقه‌ای مربوط به افغانستان شرکت کرد و موضع مشترک خود را با دیگر کشورها ابراز نمود. در دهم و یازدهم نومبر ۲۰۲۱ میلادی، هند برای نخستین بار میزبانی «سومین گفتگوی امنیتی منطقه‌ای» درباره افغانستان را بر عهده گرفت که در آن، مشاوران امنیت ملی کشورهای منطقه و همسایگان افغانستان، به استثنای پاکستان و چین، شرکت داشتند؛ که اشتراک‌کننده‌گان شامل روسیه، قزاقستان، قرغیزستان، ازبکستان، تاجیکستان، ترکمنستان و ایران بودند. هند با ریاست این نشست، موضع خود را روشن کرد و همراه با سایر کشورهای منطقه بیانیه مشترکی صادر نمود. این بیانیه بر ایجاد نظام فراگیر در افغانستان که نماینده تمام اقشار جامعه باشد، احترام به حقوق بشر، جلوگیری از تهدید تروریسم و عدم استفاده از خاک افغانستان علیه دیگر کشورها تأکید می‌کرد. همچنان هند در پنجمین نشست چندجانبه امنیتی پیرامون افغانستان که در ماه فبروری ۲۰۲۳ میلادی به میزبانی روسیه در مسکو برگزار شد، شرکت کرد. نماینده هند در این نشست تأکید نمود که هند خواهان افغانستانی امن، باثبات و صلح‌آمیز است و کشورهای منطقه باید برای مقابله با گروه‌های تروریستی مانند داعش، القاعده و سایر گروه‌های مشابه، همکاری‌های امنیتی و استخباراتی ایجاد کنند.^۷ افزون بر این، هند در نشست‌های سازمان شانگهای نیز درباره افغانستان موضع‌گیری کرد و تلاش نمود با کشورهای منطقه به یک دیدگاه مشترک دست یابد.

پایان سیاست «رصد و انتظار» هند پس از سفر امیرخان متقی

پس از آنکه امیرخان متقی، در روز پنجشنبه ۹ اکتوبر سال ۲۰۲۵ میلادی، به هند سفر کرد و از نزدیک با مقام‌های هندی از جمله وزیر خارجه این کشور دیدار نمود، سیاست «رصد و انتظار» هند پایان یافت و تغییرات مهمی در این سیاست به میان آمد:

الف- هند به طور رسمی اعلام کرد که سفارت خود را در کابل بازگشایی می‌کند و با این اقدام، سطح روابط میان دو کشور به سطح دیپلماتیک ارتقا یافت. این امر نشان می‌دهد که دوره نظارت و انتظار پایان یافته و هند نسبت به سیاست‌ها و اقدامات امارت اسلامی اطمینان حاصل کرده است؛ از همین رو تعامل رسمی را آغاز نمود.

ب- هند تا پیش از این در چارچوب دیپلماسی چندجانبه در باره افغانستان عمل می‌کرد، یعنی به تنهایی تصمیم نمی‌گرفت و همواره همراه با کشورهای منطقه اقدام می‌نمود؛ اما در این مرحله تحول تازه‌ای رخ داد و هند به طور مستقل درباره بازگشایی روابط دیپلماتیک تصمیم گرفت.

ج- پیش از این، روابط هند با امارت اسلامی تنها در چارچوب کمک‌های بشردوستانه جریان داشت و یک تیم تخنیک‌ی در سفارت هند در کابل مسؤولیت هماهنگی این کمک‌ها را بر عهده داشتند. اما با بازگشایی رسمی سفارت، روابط دو طرف از سطح کمک‌های بشری فراتر رفت و افغانستان و هند زمینه هرگونه همکاری سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و بشری را فراهم ساختند.

نتیجه‌گیری

هند همواره افغانستان را از دریچه پاکستان مورد ارزیابی قرار داده است؛ هر زمان که نفوذ پاکستان در افغانستان افزایش یافته و روابط آن با دولت‌های افغانستان نزدیک شده است، به همان میزان هند از صحنه کنار رفته و روابط دو کشور تضعیف شده است. به عنوان نمونه: در زمان تهاجم اتحاد شوروی بر افغانستان، هنگامی که پاکستان از مجاهدین افغان حمایت می‌کرد، هند جانب اتحاد شوروی را گرفت؛ و در نخستین دوره حاکمیت امارت اسلامی، زمانی که پاکستان این نظام را به رسمیت شناخت، هند نیز به طور کامل روابط خود را با افغانستان قطع کرد. اما در دوره جمهوریت، هنگامی که روابط هند و افغانستان نزدیک شد، روابط دولت افغانستان با پاکستان تیره و سرد بود. به طور کلی می‌توان گفت افغانستان در بیشتر برهه‌ها به میدان نوعی جنگ نیابتی میان هند و پاکستان تبدیل شده و هر دو طرف تلاش کرده‌اند نفوذ خود را در دستگاه حاکم افغانستان افزایش دهند و حتی منافع یکدیگر را در این کشور هدف قرار دهند؛ امری که نتیجه آن، نبود توازن در روابط با این دو کشور و در نهایت عدم تأمین منافع افغانستان بوده است.

پس از بازگشت امارت اسلامی به قدرت، هند واقعیت‌های میدانی را درک کرد و تماس‌ها و روابط خود را با امارت اسلامی برقرار ساخت، اما در چهار سال نخست همچنان سیاست «رصد و انتظار» را در پیش گرفت و از برقراری روابط رسمی خودداری نمود. پس از سفر امیرخان متقی به هند، این کشور سفارت خود را در کابل بازگشایی کرد و این سفر برای آینده روابط دو کشور بسیار اهمیت دارد. هند در بازسازی افغانستان نقش مهمی ایفا کرده، در دوره بیست ساله جمهوریت یکی از نزدیک‌ترین و راهبردی‌ترین شرکای افغانستان بوده و برای کشوری چون پاکستان، داشتن «کارت هند» اهمیت استراتژیک دارد تا حکومت کنونی بتواند از آن به‌عنوان اهرم فشار استفاده کند و منافع ملی خود را در روابط با پاکستان تأمین نماید.

روابط امارت اسلامی افغانستان و پاکستان در نتیجه مسائلی چون خط فرضی دیورند، مهاجران و موضوعات امنیتی دچار تنش شده است، و در تازه‌ترین مورد، حمله پاکستان بر کابل و در پاسخ حملات امارت اسلامی بر پاکستان در امتداد خط فرضی دیورند، این روابط را به پایین‌ترین سطح تاریخی آن رسانده است. در روابط بین‌الملل معمول است که «دشمن دشمن، دوست به شمار می‌آید»، و اگر به شرایط کنونی بنگریم، افغانستان عملاً در موضع خصومت با پاکستان قرار گرفته است؛ این عامل موجب می‌شود امارت اسلامی به هند نزدیک‌تر شود. نکته مهم دیگر اینکه حمله پاکستان بر کابل در زمانی صورت گرفت که امیرخان متقی در هند حضور داشت، و این امر آشکارا نشان می‌دهد که نزدیکی امارت اسلامی یا هر حکومت دیگری در افغانستان به هند، برای پاکستان قابل پذیرش نیست.

پیشنهادهای

۱. امارت اسلامی باید از هر طریق ممکن به هند اطمینان و قناعت بدهد که سیاست خارجی آن کاملاً مستقل و مبتنی بر ارزش‌های ملی و اسلامی است و هرگز از دریچه پاکستان به هند نگاه نخواهد کرد.
۲. امارت اسلامی باید در سیاست خارجی خود میان هند و پاکستان توازن را حفظ کند، زیرا اگر بیش از حد به هند نزدیک شود، این امر به تیرگی روابط با پاکستان که با افغانستان مرز مشترک دارد، می‌انجامد.
۳. برای آن که روابط تجاری میان دو کشور همچون گذشته تقویت شود، هند باید از یک سو روند صدور ویزه و تسهیلات رفت‌وآمد برای تاجران افغان را تسهیل کند و از سوی دیگر، در سطح دولتی روابط تجاری را گسترش دهد.
۴. شمار زیادی از محصلین افغان در هند مشغول تحصیل‌اند و عده بسیار دیگری تمایل دارند در این کشور به تحصیل بپردازند؛ از این‌رو از دولت هند تقاضا می‌شود که امکانات تحصیلی برای محصلین افغان فراهم نماید و سهولت‌های لازم در زمینه تردد و ویزا را برای دانشجویان موجود مهیا سازد.

منابع

- ¹ Sripathi Narayanan, Pakistan & Afghanistan: Understanding Islamabad's Policies and Strategies, Institute of Peace and Conflict Studies (IPCS) Special Report, 2010, P. 2, Access Date: 28/Dec/2020, Available at: <http://www.jstor.com/stable/resrep09376>
- ² News Agencies. "Taliban FM begins first visit by senior Afghan leader to India since 2021", Aljazeera, 9 Oct 2025, Access link: <https://www.aljazeera.com/news/2025/10/9/taliban-fm-begins-first-visit-by-senior-afghan-leader-to-india-since-2021>
- ³ AIJAZ HUSSAIN. "India to upgrade Kabul mission to full embassy, signaling deeper ties with Taliban", AP News, October 10, 2025, Access link: <https://apnews.com/article/india-afghanistan-taliban-muttaqi-899bac27dee2422e88a54372bdd9efaa>
- ⁴ Raghav Sharma, India & Afghanistan: Charting the Future, Institute of Peace and Conflict Studies, 2009, P.1, Access Date: 28/DEC/2020, Available at: <http://www.jstor.com/stable/resrep09279>
- ⁵ معصوم جان معصومی، د اسلامي امارت بیا خلی واک ته د رسېدو سره د افغانستان پر وړاندې د هند ډیپلوماتیک تعامل، سیمه ییز مطالعات ځانگړې مجله ۱۴۰۱ کال، ۲ مخ.
- ⁶ Sujana R.Chinoy, The Policy of Zero Tolerance Towards Terrorism, DEC 2020, P. 6-26, Dr. Syama Prasad Mookerjee Research Foundation, Access Date: 8/AUG/ 2021, Available at: [Indias-Policy-of-Zero-Tolerance-Towards-Terrorism.pdf](https://www.sprf.org/Indias-Policy-of-Zero-Tolerance-Towards-Terrorism.pdf)
- ⁷ معصوم جان معصومی، مخکینی مأخذ، ۹ مخ.

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی یک نهاد مطالعاتی غیردولتی و غیرانتفاعی می باشد که در سال ۱۳۸۸ خورشیدی در شهر کابل بنیان نهاده شده است. این مرکز از طریق پژوهش های دقیق و بی طرفانه خویش به منظور ارزیابی و غنامندی پالیسی ها در افغانستان و منطقه فعالیت می کند.

ارتباط با ما:

ایمیل: info@csrsaf.org

وب سایت: www.csrsaf.org

: +93780618000

تماس: +۹۳۷۸۰۶۱۸۰۰۰

www.csrsaf.org

info@csrsaf.org